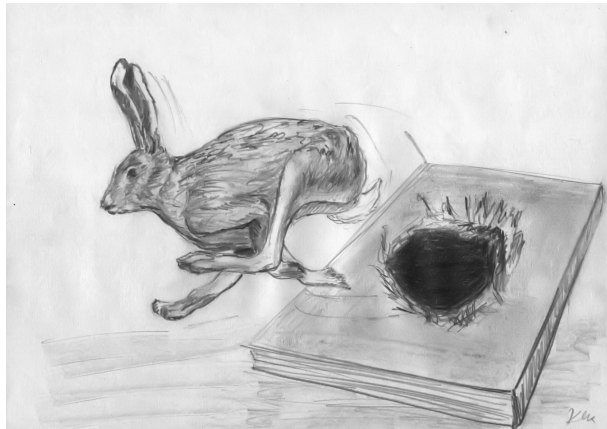

Zając szarak (*Lepus europaeus*)

I. Występowanie i siedlisko

Zając szarak występuje praktycznie w całej Europie. Jego zasięg występowania nie obejmuje jedynie terenów wysokogórskich i o zdecydowanie chłodniejszym klimacie. Na terenach tych zaś można spotkać bliskiego krewniaka naszego szaraka, zająca bielaka. Inne podgatunki zajęcy można spotkać na całym świecie, od Chin, poprzez Afrykę, aż po Amerykę Północną. W Polsce występuje na terenie całego kraju, nie wspina się tylko na górskie szczyty. Jego liczebność i rozmieszczenie jest różne, ale najczęściej osobników można spotkać w centralnej Polsce. Nie lubi terenów podmokłych i wilgotnych. Zając był pierwotnie gatunkiem stepowym, więc najbardziej odpowiadają mu tereny nizinne, głównie w urozmaiconym krajobrazie rolniczym. Zamieszkuje również lasy, wydmy nadmorskie, obszary rekultywowane, a nawet tereny miejskie.

II. Charakterystyka ogólna

Praktycznie każdy w życiu widział charakterystyczną sylwetkę zająca. Można by rzec, że wygląda jak duży, smukły królik. I tak w sumie jest. Od dzikiego królika różni się przede wszystkim uszami. Są one dłuższe od głowy i na końcach zabarwione na czarno. Jest również większy od królika i potrafi ważyć od 2,5 do 6,5 kg. Jego sierść jest ziemisto-bura, o różnych odcieniach, w zależności od siedliska jakie zamieszkuje, doskonale go maskująca. Tylne czteropalczaste skoki są ponad dwukrotnie dłuższe od przednich pięciopalczastych. U młodych osobników na przednich łapach występuje

tak zwane znamię Stroha. Jest to chrząstkowe zgrubienie, które znika do okresu zimy. Samca od samicy można odróżnić tylko poprzez oględziny narządów rodnych.

III. Odżywianie

Zając jest wyłącznie roślinożercą i potrafi zjeść do kilograma świeżej masy roślinnej. Żywi się zarówno wieloma gatunkami roślin uprawnych jak i dziko rosnących traw. Nie gardzi więc koniczyną, wszelakimi ziołami, rzepakiem lub oziminami zbóż. Jego największy przysmak stanowią buraki, pietruszka i kapusta. Przebywając w lesie zajada się młodymi pąkami, soczystą korą i różnymi owocami, np. żołądziami. Woda do organizmu jest dostarczana praktycznie pod postacią pokarmu, więc spotkanie pijącego zająca jest nie lada wyczynem.

IV. Rozmnażanie i rozwój

Zasadniczo zające mogłyby rozmnażać się przez cały rok, gdyby nie niedyspozycja gachów w okresie października i listopada. Ich najądrza wykazują wtedy brak plemników. Mimo tego okres rui jest bardzo długi i w sprzyjających warunkach atmosferycznych może się zaczynać od połowy stycznia lub początku lutego i trwać do sierpnia-września (najintensywniej przebiega w maju, czerwcu). Parkoty są bardzo widowiskowymi godami, gdyż goniące za kocią samce dość często uczestniczą w bójkach o nią. A wtedy nie przebiegają w środkach, i używają przednich skoków i pazurów do zadawania rązów przeciwnikowi. Ciąża trwa około 40 dni i po tym okresie w spokojnej kotlince rodzą się młode. Jest ich średnio 4 sztuki i są dobrze rozwinięte, można by rzec, że są miniaturką dorosłych. Największym ich wrogiem w początkowej fazie życia jest niekorzystna pogoda, chodzi tu o wszelakiego rodzaju wilgoć. Przed drapieżcami chroni je brak jakiegokolwiek zapachu. Młode karmione są pożywym mlekiem tylko raz na dobę. Matka robi to zazwyczaj nocą i przez około 30 dni. Potem młode zdane są na siebie. W początkowym okresie usamodzielniania się trzymają się razem, ale po niedługim czasie rozstają się, choć nie opuszczają terenu, na którym się urodziły. Dojrzałość płciową mogą uzyskać już w pierwszym roku życia; u samic następuje to po 7 miesiącach, u samców zaś po 5-6 miesiącach. Samica może wyprowadzić nawet do 4 miotów w ciągu roku.

V. Zachowanie

Zające są terytorialistami i żyją pojedynczo z wyjątkiem okresu parkotów. Na swoje legowiska wybierają bezpieczne miejsca, zawsze dostosowane do warunków atmosferycznych. Świetnie biegają i skaczą, a nawet pływają, ale robią to w ostateczności, tak samo jak zrywanie się z kotlinek. Podczas ucieczki z miejsca, w którym wypoczywał, zając najpierw biegnie po linii prostej, aby potem zatoczyć łuk i powrócić w okolice tego miejsca. Jak na ssaka lądowego porusza się specyficznie, bo wyłącznie klusem, stawiając tylne nogi obok siebie, a przednie jedna za drugą. Ma

doskonaly sluch, który zawdzięcza swoim obracającym się we wszystkie strony uszom. Wzrok ma słaby, choć jego spektrum jest imponujące, i nie odróżnia dość dokładnie kształtów. Ale żaden ruch nie umknie jego uwadze. Dźwięki wydaje jedynie w dwóch momentach swojego życia, w sytuacji wielkiego niebezpieczeństwa i podczas parkotów.

VI. Ekologia gatunku

Ilościowy stan zajęcy w danym roku zależy przede wszystkim od pogody jaka panowała podczas wykotów. Stałym czynnikiem redukującym ich liczbę są lisy, których populacja dzięki zapobieganiu wściekłości i niklemu odstrzałowi ewidentnie zwiększyła swoje rozmiary. Do wrogów zajęcy należy także zaliczyć większe ptaki drapieżne, kruki i bezpańskie psy.

Niekiedy szaraki mogą powodować znaczące szkody gospodarcze. Dotyczy to wyłącznie plantacji lub szkółek leśnych, gdzie zgryzają pędy oraz sadów, gdzie podczas sroższych zim mogą pozbawiać drzewa kory.

VII. Słowniczek

Gach – samiec zająca.

Kipiec – podczas polowania o ucieczce zająca.

Kołatka – drewniany przyrząd stosowany podczas pędzeń na zające.

Kniazienie – głos zaatakowanego zająca, często używany w wabikach na lisy.

Kot – inaczej zając.

Kotlinka – dołek jaki zając wybrał za swoje legowisko.

Marczak – zając pochodzący z pierwszego miotu.

Nazimek – zając wydany na świat jesienią.

Omyk – ogon zająca.

Parkoty – gody zające.

Pomykanie – sposób biegu zająca

Skoki – nogi zająca.

Skrom – tłuszcz zająca.

Słuchy – uszy zająca.

Słupek – pozycja stania na tylnych łapach i rozglądania się.

Strugi – inaczej siekacze.

Strzyc – 1. obgryzać rośliny; 2. nadstawiać uszu.

Trzeszcze – oczy zająca.

Turzyca – suknia zająca, sierść.

Wykot – wydanie na świat potomstwa.

Zrolować – przekotłowanie i zostanie w ogniu po celnym strzale.